

DE VERNEDERLANDSING VAN HET ONDERWIJS EN ONDERZOEK AAN DE LEUVENSE UNIVERSITEIT

NICO VAN CAMPENHOUT

Ruben Mantels, *Rond wetenschap verenigd. Van Vlaamse Leergangen tot Academische Stichting Leuven 1924-2024* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2024, 133 pp., ISBN 9789461653734

Ruben Mantels etaleert in het smaakvol vorm gegeven *Rond wetenschap verenigd. Van Vlaamse Leergangen tot Academische Stichting Leuven 1924-2024* hoe een historische monografie idealiter wordt gecomponeerd: uitstekend geïnformeerd, opgezet

vanuit een breed perspectief, met kritische kanttekeningen en persoonlijke terzijdes, synthetisch, gestructureerd, essayistisch geformuleerd, met af en toe een vleugje ironie. Net zoals bijvoorbeeld het even voorbeeldige *Uit de ivoren toren. 200 jaar Universiteit Gent* (2017) van de Gentse historica Gita Deneckere situeert het boek van Mantels zich in de categorie van de (zelf)kritische (universitaire) herdenkingsboeken, die zowel aanzetten tot memoreren als tot reflecteren.

Vlaamse Leergangen, “een vereniging waarvan de naam een programma was”, werd op 29 oktober 1924 in Leuven opgericht, met als doel “het bevorderen van het Katholiek Hooger Onderwijs door het Nederlandsch aan de Universiteit te Leuven, en elders”. De Leuvense universiteit was toen nog zo goed als volledig Franstalig en werd financieel nauwelijks ondersteund door de overheid. De hoofddoelstelling van Vlaamse Leergangen was

bijgevolg het bij elkaar brengen van geld voor “het organiseren van Nederlandstalige cursussen” en daarnaast voor het ondersteunen van “Nederlandstalig wetenschappelijk onderzoek” en voor het toekennen van “reis- en studiebeurzen aan Vlaamse jongeren”.

Hoewel de uitbreiding van het aantal Nederlandstalige colleges aan de Leuvense universiteit door de oprichting van Vlaamse Leergangen na 1924 enigszins werd opgedreven, kwam dat proces pas goed op gang na de integrale vernederlandsing van de grootste concurrent, de Gentse rijksuniversiteit, in 1930 en door het vastleggen van de eentaligheid van Vlaanderen via taalwetten inzake bestuur, gerecht, onderwijs en het leger tijdens de daaropvolgende jaren. In 1943 constateerde de flamingantische classicus en oudhistoricus Willy Peremans (1907-1986), toen secretaris en later voorzitter van Vlaamse Leergangen, dat “nog slechts één op de tien vakken ‘onvernerlandst’ was” en vroeg hij zich “af of bijvoorbeeld een keuzevak in de byzantistiek, dat slechts enkele studenten volgden, wel in twee talen aangeboden moest worden”...

Tijdens de twee decennia na de Tweede Wereldoorlog, toen de Leuvense universiteit tweetalig was geworden maar nog in hoofdzaak in het Frans werd bestuurd, beleefde Vlaamse Leergangen hoogtijdagen als promotor van deze academische instelling, die geacht werd “de grote behoeder en de intellectuele hoofdmacht van het katholieke Vlaanderen” te zijn. Die ontwikkeling werd bekroond in 1962, toen in hartje Leuven een eigen huisvesting in gebruik werd genomen, het Huis der Vlaamse Leergangen. Precies op het moment dat met dit “imposante gebouw in Vlaamse neorenaissance” de kers op de taart werd gezet, begon echter “de traditionele, katholieke Alma Mater te wankelen”, waarvan de vereniging een exponent was.

De kort daarna escalerende strijd voor ‘Leuven Vlaams’ zou tijdens de volgende jaren – als onderdeel van een even snelle als brede maatschappelijke transformatie, in de Westerse wereld maar ook daarbuiten – evolueren tot een diepgaande maatschappelijke en socioculturele omslag. Met haar memorandum van 12 november 1965 opteerde Vlaamse Leergangen de facto voor “*een autonome Nederlandstalige universiteit te Leuven*”, zonder zich vooralsnog uit te spreken over een eventuele splitsing van de nog unitaire universiteit, laat staan de overheveling van de Franstalige afdeling naar Wallonië. Toen wat later de splitsingslogica in een stroomversnelling geraakte, werd die stap wel gezet.

Ondertussen werd de Leuvense zoals de andere Belgische universiteiten in belangrijke mate gefinancierd door de overheid, waardoor private geldelijke steun nauwelijks nog nodig was. Tegelijk verloor Vlaamse Leergangen meer en meer de voeling met de studentenpopulatie, die in de ban kwam van de veranderende wereld in het algemeen en van de secularisering en de democratisering in het bijzonder. De vereniging kwam terecht in een spreidstand en ging met vallen en opstaan op zoek naar een nieuwe adem.

Zij stelde zich inmiddels in de eerste plaats tot doel de katholieke en intellectuele identiteit te bewaken van de sinds 1968 verzelfstandigde Nederlandstalige Leuvense universiteit, die een proces doormaakte van eerst ontkerkelijking, daarna professionalisering en vervolgens internationalisering. Na het ontslag van de inmiddels emeritus geworden Peremans in 1980, jarenlang het boegbeeld van de organisatie, diende zich een nieuwe en jongere generatie bestuurders aan. In 1986 werd het Huis der Vlaamse Leergangen, na bijna 10 jaar onderhandelen, verkocht aan het Leuvense stadsbestuur. Dat niet van symboliek ontdane maar onvermij-

delijk geworden momentum verhinderde overigens niet dat – met zowel respect voor traditie als oog voor vernieuwing – werd gewerkt aan enerzijds continuering en anderzijds herpositionering.

In 2000 ontving Vlaamse Leergangen een omvangrijk legaat van een Vlaamsgezinde priester, vergelijkbaar met het startkapitaal van twee broers met hetzelfde profiel dat een kwarteeuw voordien aan de basis had gelegen van Vlaamse Leergangen. Die financiële injectie leverde “*het zaaigeld waarmee Vlaamse Leergangen als Academische Stichting Leuven (ASL) een nieuwe richting kon inslaan*” vanaf 2003. Tegelijk werd het sinds 1947 verschijnende (leden)blad *Onze Alma Mater* omgevormd tot het tijdschrift *Karakter*, een “*wetenschappelijk tableau in een magazine op groot formaat*”. “*ASL ondersteunt excellent onderzoek aan de KU Leuven en de hoogstaande, bevattelijke en creatieve communicatie*”, zo luidde voortaan de missie. In 2022 werd in het verlengde daarvan “*wetenschapscommunicatie*” vooropgezet als “*het speerpunt van de werking*”, maar werd besloten tot “*het stopzetten van de wetenschapsfinanciering*”, waarmee “*een eind kwam aan een traditie die bijna honderd jaar geduurd had*”.

“*Door de opeenvolgende staats hervormingen en de politieke verzelfstandiging van Vlaanderen als regio raakte het programma van heel wat van oorsprong Vlaamsgezinde verenigingen ingevuld en bijgevolg voorbijgestreefd*”, zo concludeert de auteur in navolging van Bruno De Wever en anderen terecht met betrekking tot de voorbije kwarteeuw. Dat doet uiteraard niets af aan de bijdrage die Vlaamse Leergangen en vergelijkbare organisaties hebben geleverd aan de intellectuele en maatschappelijke emancipatie van en in Vlaanderen. Het toont bovendien nog maar eens aan hoe succesvol de Vlaamse beweging is geweest, wat men daar verder ook over denkt.

Vlaamse Leergangen wordt door Mantels, met name wat de jaren 1960 en 1970 betreft, overigens wat al te nadrukkelijk weggezet als “een deftige club”, die vasthield aan “de gedateerde, maar vertrouwde naam”, “buiten de tijd was komen te staan”, bleef zweren bij “de Vlaamse Leeuw en de Pauselijke Wimpel” en “een achterhoedegevecht voerde”... Die evaluatie is in een aantal opzichten niet geheel bezijden de waarheid, maar te veralgemenend en al te eenzijdig. Met dergelijke kwalificaties wordt immers onvoldoende recht gedaan aan de weliswaar moeizame en slechts gedeeltelijke succesvolle pogingen van Vlaamse Leergangen om zich heruit te vinden terwijl Leuven en de wereld volop en aanhoudend in beweging waren en de fundamenten waarop de vereniging was gebouwd werden ingehaald door de geschiedenis. Door die ietwat suggestieve interpretatie van het recente verleden geraakt de onmiskenbare historische verdienste van Vlaamse Leergangen voor de uitbouw van het onderwijs in de volkstaal van eerst een betekenisvolle minderheid en later – en mede door haar optreden – de meerderheid van de Leuvense studentenbevolking, onterecht enigszins ondergesneeuwd.

Dat de auteur rector Pieter De Somer (1917-1985), de eerste niet-clericus in die functie aan de KU Leuven en zijn vicerector, priester en hoogleraar Engelse literatuur Herman Servotte (1929-2004), typeert als representanten van een verschillende vorm van katholiciteit met ook uiteenlopende visies over het functioneren van een universiteit, gaat voorbij aan het feit dat de twee een complementair duo vormden – kort door de bocht de manager en de intellectueel –, dat het ook menselijk uitstekend met elkaar kon vinden. Met deze beschouwing en die uit de vorige alinea wordt evenwel niets terug genomen van de lovende woorden waarmee deze recensie opende.